

Δύο συνεργαζόμενα Περιβαλλοντικά Προγράμματα Ειδικής Αγωγής

Χριστίνα Διαμαντοπούλου¹, - Στάθης Δουσόπουλος²

1. Med Ειδικής Αγωγής- Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής – 2ο Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. Πυλαίας-Χορτιάτη
diamakristin@yahoo.gr
2. Med Ειδικής Αγωγής - Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής – Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. Καβάλας
sdous13@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία δημιουργήθηκε στο πλαίσιο υλοποίησης Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Αγωγής της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Θεσσαλονίκης, με θέματα: «Πέντε αισθήσεις – πέντε τρόποι να γνωρίσεις τα αρωματικά φυτά» και «Ευωδιαστά σκευάσματα με βότανα γεμάτα. Ένας ανεκτίμητος θησαυρός από τον κήπο... στην ζωή μας», τη σχολική χρονιά 2013-2014 στο 2ο Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. Πυλαίας-Χορτιάτη. Σκοπός των προγραμμάτων ήταν αρχικά, η γνωριμία με τα αρωματικά φυτά και βότανα, συνδυάζοντάς τα με τις θεραπευτικές τους ιδιότητες και την χρήση τους στην καθημερινή ζωή, η παραγωγή προϊόντων με βάση τα αρωματικά φυτά και βότανα, καθώς και η συνειδητοποίηση της αντίληψης του φυσικού περιβάλλοντος, μέσω των πέντε αισθήσεων. Πρωταρχικό μας μέλημα, είναι η κοινωνική διάσταση της συμμετοχής των μαθητών μας ΑΜΕΑ, εφόσον έτσι, τους δίνεται η δυνατότητα, να προαχθούν συναισθηματικά, νοητικά, κοινωνικά και ηθικά, στο βαθμό που το επιτρέπουν οι δυνατότητές τους και να ενταχθούν στο σχολικό περιβάλλον, σε κλίμα ισοτιμίας, ελευθερίας και σεβασμού της προσωπικότητάς τους.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Σχολικά Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Ειδική Αγωγή και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αρωματικά φυτά, βότανα, προεπαγγελματικές δεξιότητες.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συμμετοχή των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε προγράμματα Περιβαλλοντικής Αγωγής τους δίνει την ευκαιρία να εκπαιδευτούν σε περιβαλλοντικά θέματα, στο βαθμό που το επιτρέπουν οι δυνατότητές τους, ενώ ταυτόχρονα, τους εντάσσει ισότιμα στο σχολικό πλαίσιο.

Το θέμα επιλέχθηκε τόσο, γιατί τα αρωματικά φυτά και βότανα (από δω και στο εξής ΑΦΒ) με τις ιδιότητές τους μας προσφέρουν ευεξία και υγεία, μέσα από ένα πιο φυσικό τρόπο ζωής, όσο και γιατί θα μπορούσε να προσφέρει στους μαθητές μας πιθανές επαγγελματικές διεξόδους.

Κατά την διαδικασία υποβολής των προγραμμάτων, υπήρξε η πρόθεση να συνεργαστούμε δύο γεωπόνοι του σχολείου μας, με μια ομάδα δέκα μαθητών, για την υλοποίηση ενός περιβαλλοντικού προγράμματος με θέμα τα ΑΦΒ. Στην πορεία,

συνεκτιμήσαμε παράγοντες και παραμέτρους, που αρχικά δεν είχαμε σκεφτεί και αποφασίσαμε τελικά να υποβάλλουμε δύο προγράμματα, τα οποία όμως θα συνεργαστούν.

Ο βασικός λόγος που τα δύο προγράμματα δεν έγιναν ένα, είναι η φύση των ιδιαιτεροτήτων των μαθητών μας (αυτισμός, τυφλότητα, πολλαπλές αναπηρίες, κινητικά προβλήματα). Πιο συγκεκριμένα, είναι η μεγάλη δυσκολία υλοποίησης τέτοιων προγραμμάτων με μεγάλο αριθμό μαθητών και με μεγάλο όγκο δραστηριοτήτων, καθώς και εξαιτίας του διαφορετικού βαθμού δυνατοτήτων των τους στις διάφορες δραστηριότητες.

Έτσι λοιπόν, τα δύο προγράμματα, συνεργάστηκαν με κοινές δράσεις, προάγοντας αρχικά, παράλληλες δράσεις και στη συνέχεια συνεργατικές, δίνοντας πάντα ιδιαίτερη προσοχή στο να μην διαταραχθούν οι πολύ ευαίσθητες ισορροπίες συμπεριφοράς των μαθητών μας. Όταν υπήρχε το πρόσφορο έδαφος, προσπαθούσαμε να συμμετέχουν όσο το δυνατόν περισσότεροι μαθητές και από τα δύο προγράμματα, προκειμένου να επωφεληθούν από τις βιωματικές δράσεις των προγραμμάτων.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Να γνωρίσουν οι μαθητές τα ΑΦΒ, τους τρόπους καλλιέργειας, αποξήρανσης και συντήρησής τους, τις χρήσεις τους στην καθημερινή μας ζωή, καθώς και τις θεραπευτικές τους ιδιότητες.

Επίσης, μέσω της βιωματικής διαδικασίας να παράγουν αρωματικά φυτά (πολλαπλασιασμός τους, και καλλιέργεια στο σχολικό κήπο, αλλά και σε γλαστράκια), καθώς και προϊόντα με βάση τα ΑΦΒ (αρωματικά λάδια, μίγματα για αφεψήματα, σαπούνια αρωματισμένα με ΑΦΒ, κλπ).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Γνωστικοί

- Να γνωρίσουν τα ΑΦΒ, καθώς και λίγες πληροφορίες για τις ιδιότητες και τις χρήσεις τους στην καθημερινή μας ζωή.
- Να μάθουν να τα καλλιεργούν και να τα πολλαπλασιάζουν.
- Να πειραματιστούν με την αποξήρανσή τους και τους τρόπους συντήρησής τους.
- Να πειραματιστούν με την δημιουργία προϊόντων με βάση τα ΑΦΒ.
- Να παρατηρούν, να περιγράφουν, προάγοντας έτσι τον προφορικό τους λόγο και να τον συνδέουν με τον γραπτό λόγο.
- Να χρησιμοποιούν τον Η/Υ σε δραστηριότητες που σχετίζονται με το θέμα.
- Να εμπλακούν και να εξασκηθούν σε προμαθηματικές και μαθηματικές έννοιες, (υπολογίζοντας ποσότητες, ζυγίζοντας ξεχωρίζοντας μεγέθη).
- Να εμπλακούν σε δραστηριότητες της εκπαιδευτικής κουζίνας.

Συναισθηματικοί

- Να οργανώσουν τον συναισθηματικό τους κόσμο, βελτιώνοντας την αυτοεικόνα τους, συνεργαζόμενοι με άλλους και κεντρίζοντας το ενδιαφέρον τους για νέες πληροφορίες.
- Να βιώσουν τη χαρά της δημιουργίας φτιάχνοντας μόνοι τους προϊόντα.

Κοινωνικοί

- Να διαμορφώσουν κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές (υπευθυνότητα, συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, επίλυση προβλημάτων, να είναι ευγενικοί στην ομάδα, να συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, να σέβονται τα δικαιώματά τους, να εκτελούν εντολές και οδηγίες, κλπ).
- Να μειώσουν αυτές τις συμπεριφορές που δημιουργούν δυσκολίες στην κοινωνική προσαρμογή και στη λειτουργικότητά τους, πχ. εκρήξεις θυμού, επιθετικότητα, ανταγωνισμός.
- Να εκφραστούν μέσα από διάφορα παιχνίδια και δραστηριότητες, πχ. τραγούδι, χορός, επιτραπέζιο παιχνίδι με θέμα τα ΑΦΒ.

Ψυχοκινητικοί

- Να εκτελούν αδρές και λεπτές κινήσεις.
- Να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες τους.
- Να αναπτύξουν τις αισθήσεις τους, για καλύτερη κατανόηση του περιβάλλοντος.

Επαγγελματικοί

- Να αναπτύξουν προεπαγγελματικές δεξιότητες, εφόσον τα αρωματικά φυτά και οι χρήσεις τους αποτελούν μία από τις νέες επιχειρηματικές τάσεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη και θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν αργότερα και ως επαγγελματική δραστηριότητα. (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2003)

Σημείωση: Είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε ότι λόγω της ιδιαιτερότητας του κάθε μαθητή μας τέθηκαν από τους υπεύθυνους των προγραμμάτων σε συνεργασία με τις παιδαγωγικές ομάδες τους, συγκεκριμένοι στόχοι για τον κάθε μαθητή, ανάλογα με τις ειδικές εκπαιδευτικές του ανάγκες.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν ήταν η ομαδοσυνεργατική μέθοδος (Αναγνωστοπούλου, 2001; Κανάκης, 2006; Baudrit, 2007) με την καθοδήγηση και τον συντονισμό των υπεύθυνων των προγραμμάτων και των παιδαγωγικών ομάδων τους, καθώς και η βιωματική μάθηση (Μπακιρτζής, 2000; Δεδούλη, 2001), δηλαδή μαθαίνω κάνοντας. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν και αισθησιοκινητικές δραστηριότητες, όπως δημοτικοί χοροί, τραγούδι, κλπ.

Η ομάδα των μαθητών ήταν μεικτή ως προς το φύλο, αλλά και ως προς το είδος των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, γεγονός που μας δυσκόλεψε ιδιαίτερα.

Οι δραστηριότητες που έγιναν από τους μαθητές ήταν ενταγμένες σε μαθήματα του ωρολογίου προγράμματος, με σκοπό την επίτευξη της διαθεματικής προσέγγισης του θέματος. Έτσι, εκτός του Εργαστηρίου Κηπουρικής, που άπτεται άμεσα του αντικειμένου, συνεργαστήκαμε με τα μαθήματα της Μουσικής, Γυμναστικής, Πληροφορικής, Γλώσσας, Καλλιτεχνικών και με το Εργαστήριο Αυτόνομης Διαβίωσης (εκπαιδευτική κουζίνα).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

Πρόγραμμα 1

Οι δράσεις του προγράμματος ξεκίνησαν με την κατασκευή θεματικών παρτεριών

στο σχολικό κήπο, όπου θα τοποθετούνταν τα αρωματικά φυτά, τα οποία θα παραχθούν στο εργαστήριο κηπουρικής.

Εν συνεχεία, ξεκίνησε ο πολλαπλασιασμός των αρωματικών φυτών, κυρίως με την μέθοδο των μοσχευμάτων. Όταν ριζοβόλησαν τα νέα φυτά, μεταφυτεύτηκαν στα θεματικά παρτέρια, προκειμένου να μεγαλώσουν, καθώς και σε γλαστράκια, με σκοπό να πωληθούν στο πασχαλινό μπαζάρ του σχολείου.

Όταν τα φυτά έφτασαν σε ένα ικανοποιητικό μέγεθος στα θεματικά παρτέρια, ξεκίνησε η συγκομιδή των φύλλων για να αποξηρανθούν. Για το σκοπό αυτό, κατασκευάσαμε έναν αποξηραντήρα. Οι μαθητές τοποθετούσαν μέσα στον αποξηραντήρα τα φύλλα, για να αποξηρανθούν και στη συνέχεια τα συλλέγανε και τα τοποθετούσαν σε χάρτινα σακουλάκια. Αναζητήθηκαν τρόποι για την καλύτερη δυνατή συντήρηση και τη φύλαξή τους.

Από το σημείο αυτό, ξεκίνησαν τα βιωματικά εργαστήρια των πέντε αισθήσεων. Χρησιμοποιώντας την όραση, είδαμε τα διαφορετικά χρώματα των φύλλων και τα σχήματά τους. Χρησιμοποιώντας την αφή, πιάσαμε τις διαφορετικές υφές των φύλλων και τα «αυλάκια τους». Χρησιμοποιώντας τη γεύση, πραγματοποιήσαμε γευστικές δοκιμές, με κλειστά μάτια, προσπαθώντας να καταλάβουμε ποιο αρωματικό φυτό εμπεριέχεται στο κάθε προϊόν που δοκιμάζαμε. Χρησιμοποιώντας την όσφρηση, μυρίσαμε όλες τις υπέροχες και χαρακτηριστικές μυρωδιές του κάθε αρωματικού φυτού. Χρησιμοποιώντας την ακοή, ακούσαμε ο ένας τον άλλον να απολαμβάνει τα αρωματικά φυτά, αλλά και τους χαρακτηριστικούς ήχους της προετοιμασίας ενός αφηνήματος.

Η προετοιμασία ενός αφηνήματος αποτέλεσε και το θέμα ενός βίντεο μικρού μήκους, το οποίο γυρίστηκε στο σχολείο και παρουσιάζει την ανάδειξη των πέντε αισθήσεων μέσα από την επαφή με τα αρωματικά φυτά.

Τέλος, κατασκευάστηκε το «Φυτολόγιο των πέντε αισθήσεων μέσα από τα αρωματικά φυτά», όπου σε κάθε μία από τις πέντε του σελίδες, παρουσιάζονται τα αρωματικά φυτά μέσα από διαφορετική αίσθηση κάθε φορά, καθώς και ο καταγισμός λέξεων που προέκυψαν συζητώντας με τα παιδιά για τις πέντε αισθήσεις.

Πρόγραμμα 2

Αρχικά, συγκεντρώσαμε πληροφορίες και υλικό από βιβλία, περιοδικά, άρθρα αλλά και φωτογραφίες με αρωματικά φυτά από το διαδίκτυο.

Γνωρίσαμε από κοντά τα αρωματικά φυτά, από τα θεματικά παρτέρια που δημιούργησε στο σχολικό μας κήπο το “αδελφό” περιβαλλοντικό μας πρόγραμμα.

Στη συνέχεια, παρατηρήσαμε ξανά τις φωτογραφίες στην τάξη και διαλέξαμε ποια από αυτά τα αρωματικά φυτά, υπήρχαν στον σχολικό μας κήπο και τα καταγράψαμε.

Αναζητήσαμε στο διαδίκτυο παροιμίες και αινίγματα με αρωματικά φυτά με σκοπό να φτιάξουμε αφίσες με αυτά και τις καταγράψαμε. Τις διαβάσαμε, τις εξηγήσαμε και μετά οι μαθητές διάλεξαν συγκεκριμένες παροιμίες, τις οποίες έγραψαν σε ένα χαρτόνι φτιάχνοντας την «Αφίσα με τις παροιμίες». Επίσης, διάλεξαν τρία από τα αινίγματα, τα οποία έγραψαν και αυτά σε άλλο χαρτόνι και κατασκευάσαμε μαζί

“συρταράκι” με την απάντησή τους, δημιουργώντας την «Αφίσα με τα αινίγματα».

Αναζητήσαμε πάλι στο διαδίκτυο τραγούδια με αρωματικά φυτά και αφού τα ακούσαμε, τα παιδιά διάλεξαν το παραδοσιακό τραγούδι «Βασιλικός θα γίνω στο παραθύρι σου», το οποίο έμαθαν να τραγουδούν αλλά και να το χορεύουν!

Παραλάβαμε από την ομάδα του “αδελφού” μας προγράμματος τα αρωματικά φυτά και βότανα που αποξηράναν και δημιουργήσαμε προϊόντα όπως :

- αρωματικά ελαιόλαδα για μαγειρική χρήση
- μίγματα ΑΦΒ για αφέψημα αλλά και για μαγειρική χρήση
- σαπούνια αρωματικά
- αρωματικά ποτ-πουρί σε πουγκάκια με μίγματα ΑΦΒ για τις ντουλάπες και τα συρτάρια.

Αρχικά, βάλαμε τα αποξηραμένα αρωματικά φυτά σε γυάλινα βάζα με ετικέτες για να μην χάσουν το άρωμά τους.

Το πρώτο προϊόν που φτιάξαμε ήταν πουγκιά με αποξηραμένη λεβάντα, για τις ντουλάπες. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι όλα τα παιδιά της ομάδας συμμετείχαν στην δημιουργία προϊόντων ενεργά, ασχέτως των ιδιαιτεροτήτων τους.

Εν συνεχεία, παρασκευάσαμε αρωματισμένο ελαιόλαδο με ρίγανη, θυμάρι, δενδρολίβανο και άλλα ...μυστικά!

Φτιάξαμε μίγματα αποξηραμένων αρωματικών φυτών, ανάλογα με τις ιδιότητές τους, για μαγειρική χρήση (όπως, ρίγανη, με θυμάρι και αλατοπίπερο για μαρινάδες) αλλά και για ροφήματα (όπως χαμομήλι με φλαμούρι για χαλάρωση, ή ζαμπούκο με χαμομήλι για το βήχα, κά), τα οποία συσκευάσαμε σε χάρτινα φακελάκια.

Τέλος, παρασκευάσαμε σαπούνι με αγνό ελαιόλαδο και αρωματικά φυτά, το οποίο δυστυχώς δεν έπηξε όσο έπρεπε, οπότε και το συσκευάσαμε διαφορετικά, δηλαδή σε γυάλινα μικρά βάζακια, ώστε να το παρουσιάσουμε ως κρεμοσάπουνο.

Να αναφέρουμε ότι όλα τα προϊόντα που δημιουργήσαμε με τους μαθητές στα πλαίσια του προγράμματος, διατέθηκαν στο πασχαλινό μπαζάρ του σχολείου μας και έγιναν ανάρπαστα.

Κοινή αφίσα

Για να αποτυπώσουμε τις πιο χαρακτηριστικές εκπαιδευτικές δράσεις, αλλά και την συνεργασία των δύο προγραμμάτων δημιουργήσαμε μια κοινή αφίσα (Εικόνα 1).

Εικόνα 1: Κοινή αφίσα των δύο προγραμμάτων

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Αρχικά, τα προγράμματα αξιολογήθηκαν από τους ίδιους τους μαθητές που συμμετείχαν, όταν έγινε διεξοδική συζήτηση για το τι τους άρεσε στην όλη πορεία, αλλά και πιο συγκεκριμένα στα βιωματικά εργαστήρια των πέντε αισθήσεων και στη διαδικασία παραγωγής των προϊόντων. Τα βιωματικά εργαστήρια των πέντε αισθήσεων έδωσαν σε όλους τους μαθητές ανεξαιρέτως την δυνατότητα, να έρθουν σε επαφή με τα φυτά και τα προϊόντα, υπερνικώντας κάθε δυσλειτουργία ή απώλεια κάποιας αίσθησης, προσφέροντας σε όλους την ευκαιρία της συμμετοχής. Ο ενθουσιασμός και η χαρά τους ήταν μεγάλη και αυτό ήταν για όλους τους εκπαιδευτικούς που υποστήριζαν τις συγκεκριμένες δράσεις πολύ συναρπαστική εμπειρία!

Τα προϊόντα τους, που εκτέθηκαν στο πασχαλινό μπαζάρ του σχολείου, αποτέλεσαν πραγματικό καμάρι για τους ίδιους τους μαθητές, για τους γονείς τους, αλλά και για τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαμε στο πρόγραμμα. Αξίζει να επισημάνουμε, ότι στην δημιουργία των προϊόντων, θέλησαν να συμμετέχουν και άλλοι μαθητές του σχολείου, εκτός των βασικών ομάδων, δημιουργώντας ένα κλίμα γιορτής. Ήταν πολύ σημαντικό για εμάς, το γεγονός ότι καταφέραμε να ενισχύσουμε την αυτοεικόνα τους.

Οι γονείς ενημερώθηκαν για τα προγράμματα και εκτός από τα προϊόντα που υπήρχαν στο μπαζάρ του σχολείου, είδαν βίντεο από το κάθε πρόγραμμα, με πλούσιο φωτογραφικό υλικό από τις δράσεις και τις δραστηριότητες των μαθητών, στην

ημερίδα λήξης της σχολικής χρονιάς (που διοργανώνεται στο σχολείο κάθε χρόνο).

Κάνοντας λοιπόν, έναν απολογισμό των αρχικών στόχων των προγραμμάτων παρατηρήσαμε ότι σε κάποιους τομείς ξεπέρασαν τις προσδοκίες μας, αλλά σε κάποιους άλλους υπήρξαν προβλήματα και εμπόδια.

Πιο συγκεκριμένα:

- Όλοι οι συναισθηματικοί, κοινωνικοί και ψυχοκινητικοί στόχοι που θέσαμε αρχικά, επιτεύχθηκαν με μεγάλη επιτυχία.
- Οι γνωστικοί στόχοι δεν ήταν πολύ υψηλοί, και αυτό γιατί οι μαθητές μας είχαν περιορισμένες δυνατότητες. Από αυτούς λοιπόν, δεν επιτεύχθηκαν όσοι σχετίζονταν με τα μαθηματικά, εξαιτίας απουσίας μαθηματικού από το σχολείο μας. Η προσέγγιση έγινε από άλλες ειδικότητες, χωρίς όμως μεγάλη επιτυχία.
- Επίσης, μόνο ένας μαθητής από τις ομάδες κατάφερε να αναπτύξει προεπαγγελματικές δεξιότητες, λόγω του υψηλού βαθμού λειτουργικότητάς του.
- Και δυστυχώς, δεν πραγματοποιήθηκε καμία επίσκεψη, λόγω έλλειψης δυνατότητας μετακίνησης των μαθητών με τα λεωφορεία, που μετακινούνται καθημερινά (από και προς το σχολείο), σε άλλο χώρο πέραν του σχολείου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με τη συμμετοχή στα συγκεκριμένα προγράμματα, οι μαθητές δούλεψαν ομαδικά και κατάφεραν να συνεργαστούν ακολουθώντας κοινωνικά αποδεκτούς κανόνες, κάτι πολύ σημαντικό στην Ειδική Αγωγή.

Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές μας στο φάσμα του αυτισμού, δεν συμμετείχαν “απομονωμένοι” στο πρόγραμμα, αλλά δούλεψαν συνεργατικά με τους συμμαθητές της ομάδας τους. Επίσης, δύο μαθήτριες, η μία με ολική απώλεια όρασης και η άλλη με αυτισμό και απουσία λόγου, οι οποίες εστίαζαν στα απτικά ερεθίσματα, συμμετείχαν ενεργά στην όλη πορεία των προγραμμάτων, επιτυγχάνοντας τον αρχικό στόχο των βιωματικών εργαστηρίων των πέντε αισθήσεων, δηλαδή να αναγνωρίζουν όλοι οι μαθητές τα αρωματικά φυτά, ασχέτως της αναπηρίας τους.

Μέσω της διαθεματικής προσέγγισης των προγραμμάτων όλοι οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν τα αρωματικά φυτά και βότανα καθώς και τις χρήσεις τους με τρόπο ευχάριστο, προσιτό και ελκυστικό. Χρησιμοποιήθηκαν εναλλακτικοί τρόποι μάθησης και καλλιεργήθηκαν ικανότητες και δεξιότητες των μαθητών μας, που ενδεχομένως δεν είχαν αναπτυχθεί μέχρι τότε.

Αναπτύχθηκε κλίμα εμπιστοσύνης, σεβασμού, φαντασίας, καλής διάθεσης, αυτοπεποίθησης, και δημιουργικότητας ανάμεσα σε όλη την ομάδα μαθητών και καθηγητών.

Με τις δράσεις που πραγματοποιήθηκαν δόθηκε στους μαθητές ΑΜΕΑ η ευκαιρία να μοιραστούν τις γνώσεις που απέκτησαν με φίλους, γονείς και μέλη της σχολικής κοινότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Baudrit A. (2007). *Η Ομαδοσυνεργατική μάθηση: Οι αρχές και η λειτουργική εφαρμογή*. Κρομμύδα Ε. (μτφ). Αθήνα: Κέδρος.
2. Αναγνωστοπούλου Μ. (2001). *Η Ομαδική Διδασκαλία στην εκπαίδευση. Μία*

θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.

3. Δεδούλη Μ. (2001). Βιωματική Μάθηση. Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*. (6), 10-11.
4. Κανάκης Ι. (2006). *Η οργάνωση της διδασκαλίας – μάθησης με ομάδες εργασίας: θεωρητική θεμελίωση και πρακτική εφαρμογή*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
5. Μπακιρτζής Κ. (2000). Βιωματική εμπειρία και κίνητρα μάθησης. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. (30), 65-86.
6. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. (2003). *Δραστηριότητες Μαθησιακής Ετοιμότητας*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.